

sembla no haver estat estranya a Desclot; on, però, deuen discrepar els mss.: l'alcait sarraf del castell de Xàtiva, cridat per Jaume I, «venc en un caval liar molt bel --- e les regnes de seda ab platoms d'argent, ab obra entalada ab péres e ab perles *encastades*; e fo vestit d'escarlata ---», § 49: així es llegeix en els NCL (II, 149.13), però *encastrades* a l'ed. Coroleu, etc.⁷

És fàcil de comprendre per què va imposar-se l'alteració d'*encastar* en *encastar*: aquella forma feia l'efecte d'un derivat de *castrar*, el significat del qual, 'tallar, mutilar', era contradictori del d'*encastar*. Com sol passar amb els derivats sense cap de família, l'idioma va cercar una nova afiliació, que era fàcil de veure en el coexistent o preexistent *encastonar* (*engastonar*), que al capdavant també existia en llengua d'oc (Appel i Levy en documenten, i fins en rima, dos exs., aquest en Guilhem del Olivier d'Arle, S. XIII). La contaminació de *gastar* no va obrar fins després de perduda ja la *r*, donant lloc a la sonorització *engastar* (-onar).

INCASTRARE va pertànyer indiscutiblement al llatí vulgar, puix que *incastratura* 'inserció, articulació (d'una taula amb una altra)' ja figura en la Vulgata, i el gramàtic Virgili (S. VII) compara les conjuncions amb una *incastratura*; mot documentat així mateix en diversos glossaris antics, entre ells els atribuïts falsament a Sant Isidor (CGL v, 589.32, 620.14, 266.49, 490.15, 590.1; iv 486.25), sempre en el sentit d' 'articulació' («ancones, anconiscos»), i *incastratores* apareix en el *Liber Glossarum* redactat a Espanya c. a l'a. 700 (CGL v, 24).

Tanta antiguitat, certament no posterior al S. IV, ja bastaria per posar en dubte un origen germànic del mot (ultra que KASTO no ens explicaria la variant amb *r*), però fins al DCEC no es va donar una explicació satisfactòria de la formació llatina *INCASTRARE. Si la vella derivació de CASTRARE 'tallar, mutilar' no satisfia, tampoc no podia acontentar-nos la de CASTRUM 'campament fortificat, ciutadella', que admetien sense escrúpol Ant. Thomas (*Rom.* xxxviii, 387), M-Lübke (*ZRPb.* xxxiv, 126; *REW*, 4344) i Wartburg (*FEW* II, 478a); el primer voldria relacionar oc. *encastre*, fr. ant. *enchastre* «châssis», «enceinte», «compartiment dans une huche» amb els *cerea castra* 'rusc, arna d'abelles' de Virgili, però és clar que aquesta expressió 'campaments o forteses de cera' és una metàfora poètica que no ens pot servir, i que altrament tampoc no s'enllaça de prop amb el sentit d' 'articular' o 'encastar'.

Menys encara ens donaria Wartburg entenen que INCASTRARE sigui = *aneinander befestigen*. El tarannà abstracte del vocabulari derivat alemany (on *festung* 'fortalesa' és partioner de *befestigen* 'fermar, subjectar', i *lager* 'campament' voreja amb *lage* 'situació', p. ex.) es presta a aqueixos equívocs i a aqueixos escamoteigs de mots; però pocs es decantaran a admetre que 'encastar un joell' o 'articular' siguin pròpiament 'bastir una fortalesa al costat d'una altra', o 'encarregar (la joia) en una ciutadella': el pensament popular no es plega al trascamar verbal de Vicenç Garcia o als alambinaments gongorians.

D'altra banda si reparem que l'oc. ant. *encastar* es deia de les relíquies de sants (un dit, un braç, un bocí del lignum crucis) enclosos o clavats en un reliquiari (veg. els passatges de *Sta. Doucelina* i del *Thalamus montpellerí*, en el PSW; i Du C., s. v. *incastamentum*, *incastare*), i àdhuc podien dir-ho en el sentit general de 'ficar' (*flors en gaugz s'es encastatz, flors en purtat encastada*), com en el passatge del bocí de la Creu, que hem citat de Muntaner, ningú no se sobtarà de veure que el relacionem amb el b. ll. *inclaustrare* 'encloure, tancar dins', *inclaustrum* 'àmbit del monestir' (fr. ant. *enclostre*, *-oistre*), derivat de CLAUSTRUM 'clausura', 'reclosió', ll. tardà CLAUSTRUM f. Més que més es sent així que 'encastar (un joell)' es deia *includere* en ll. clàssic (*smaradgi auro includuntur*), *includere*, *inclausus*, en la tardana llatinitat (*ThLL* VII, 949.50ss., 957.48-50), en tal manera que tothom tenia ben viva la noció del nexa immediat entre *claustrum* i aqueix *inclausus*; i en el passatge citat de la Vulgata hi hagué qui va corregir *incastratura* en *inclaustratum*; d'altra banda *includere* era també el mot per dir 'articular' en termes tècnics («in arte mechanica»: *ThLL* VII, 954, iii), amb el significat de l'it. i ll. vg. *incastrare*.

La reducció de *-claustr-* a *-castr-* (potser ajudada per l'etimologia popular que els dits filòlegs prengueren per etimologia real) té una explicació fonètica en la dissimilació de les dues líquides (a la manera del cast. *temblar* TREMULARE) i la reducció del nexa implosiu complex *-AUSTR-* a *-ASTR-* (comparable als oc. *anta*, *farça*, *entenerc*, *gay*, en comptes de *aunta*, *faurga*, *ente-neurc*, *gauy*).

De fet així va ser: la reducció de CLAUSTRUM a *clastrum* està documentada en els Acta de Sant Benet (Du C.). Un cas paral·lel, en CLAUSTRUM, apareix en el cat. or. i mall. *clasta* 'pati', cat. ant. *clastra*, aran. *crasta* 'ca la vila, casa dels capítols' (veg. *TopHesp.* II, 182; I, 162), i en tota la nombrosa família que Wartburg emboteix erradament en el seu article CASTRUM: roetg. *castre* «petit parc dans une étable où l'on enferme les veaux», gc. comenger *crasto* 'presó', delphinès *castroun* (observem la l), nencenc *castroun* «loge à cochon», lldg. *encastrà* 'tancar els anyells a part de llurs mares', Lauzera, Velay *chastra* 'rusc', als quals podem afegir segurament encara el landès i bearn. *craste* 'canal de desaigüe que encercla parcialment un prat molladiu'; amb el qual podem aparar la forma ross. *enclastat*⁸ 'enclètxat, encastat, inclòs' amb què descriuen a Pollestres la situació del poble («sem enclastats entre aigumolls», 1960).⁹

DERIV.: *Encast* [1405]. +*Encastadura* [1275, «dos braçals d'aur --- e fall de l'un un balays ab la sua *encastadura*»; *engast*, fi S. xv, doc. p. p. FSoldevila, Pere el Gran III, 474]. *Encastament* [1344, *Ordinacions del Cerim.*]; *engastament* [1536 Olesa, supra; «coassatio», OPou, *ThPu.*, 152]. *Engastador* [«caelator, inclusor», OPou, *ThPu.*, 163]. *Engasta*. *Desengastar* [c. 1460, *AlcM*].

¹ Com que aquest *pulker* és suspecte em pregunto si el transcriptor de qui se serví Rubió i Lluch per a aquest document de 1319 (*Docs. Cult.* n.º 62,